

Mešlar Francek in njegov brat Peterček.

Fr. Pravda — Jožef Gruden.

XVI.

rez ovire so prišli naši znanci v Prago. Pri mestnih vratih sta pokazala dečka popotne liste, pa so ju pustili v mesto. Havelka jih je peljal prav do gostilnice, in sicer na Konjski trg. Tam ju je priporočil hišniku. Tudi Abraham je prosil za nja in obetal napitnino.

Odkazali so jima torej na dvorišču prostor. Mati je ostala na vozu, dečka sta pa šla iskat profesorja Korena.

V pismu doktorja Hvatala je bilo zapisano, kje stanuje; povpraševala sta torej po ulici in jo našla, kakor tudi številko. Prilezla sta v tretje nadstropje, pozvonila in trkala.

Gospoda Korena pa ni bilo doma; morala sta torej čakati. Sedla sta pred hišo pa ogledovala Prago. Nista videla sicer samo v eno ulico, ali bilo je povsod toliko reči in ljudi, da jima je jemalo oči.

V začetku sta pozdravila vsakoga, ki je šel mimo, ali malokdo jima je odzdravil. Ljudje so drli drug za drugim, nista se mogla vsakemu posebe odkriti in sta rajši držala v roki kapico.

Takoj zraven nju je bil zlatar. Njegovo blago se je lesketalo. Mislila sta, da je vse, kar vidita, za v cerkev.

Nekoliko korakov dalje je imel izložbo lasuljar. Peterček je šepetal: »Neka gospa stoji za šipo, pojdi jo no gledat, Francek.«

Šla sta. Gospa se ni genila; čudila sta se, pa se ji vendarle spoštljivo priklonila.

A bila je le lesena soha, imela je žensko krilo in na glavi prave lase. Šele kasneje sta to opazila.

Kar v glavo jima ni šlo, od česa žive ti ljudje, ki se po Praži potepajo in nič ne delajo.

Peterček je vprašal: »Kje pa dobijo hrano ti ljudje, ki nimajo nič polja?«

Francek mu je pripomnil: »Kaj nisi videl pred mestnimi vrati vozov? Na njih dovažajo kmetje sem žito in živež.«

Peterček je pač videl vozove, ali ni mu šlo v glavo, kdo daje Pražanom denar za živež.

»Aha,« se mu je zasvetilo v glavi, »aha, tamle tisto je tvornica za denar in na vsakega pride en del. Mogoče bi tudi nama kaj dali?«

Francek pa se mu je smejal in je rekel: »E, bratec, zastonj ne boš ničesar dobil. Kdor nima premoženja po starših in noče beračiti, tisti dela in služi, da more živeti.«

Preden sta dečka dognala, kako v Praži živé, se je že vrnil doktor Koren; oddaleč sta ga spoznala, vstala sta in mu hitela naproti.

Prej se ni bil menil za nja; ko pa je videl, da se mu smejeta in ga

to sta Konoparski Kani pa je kaj? ...

Mati se je radovila da bo videla drob iz Janezovi Nepovnanosti ...
Cesar Franc Jožef I. ob 86 letnici rojstva.
strelila visokega grica. Prišla sta na vrh, ne da bi kaj počivala. ...
mater: z voza, pa jo vedno vsekakor ...
Jokala je mati od veselja ...

lovita za škric in mu poljubujeta roko, ju je spoznal in zaklical: »Aj, aj, to sta Konopaska! Kako pa je kaj?«

Odgovorila sta mu: »Za naju dobro, ali mati še niso zdravi, peljeva jih v Toplice.«

»Kje pa sta jih pustila?«

»V gostilnici. Pismo sva vam hotela oddati. Je od gospoda doktorja Hvatala.«

»To me veseli, takoj ga bom prebral. Potem pa pojdem z vama vred k materi; zdaj pa pojdita z mano.«

Peljal ju je gor v sobo in je povedal svoji materi in sestri, da sta to njegova znanca. Žene in otrok ni imel.

Dečka sta gospôdo spodobno pozdravila: ko sta dobila nekaj za pod zobe, sta shranila za mater. Stara doktorjeva mati ju je pohvalila. Morala sta ji pripovedovati o svoji mami. Da bi bolnico videli in spoznali, sta se napotili obé gospe z dečkoma v gostilnico.

Ali na ulicah dečka nista vedela, kod in kam; trdila sta le: »V gostilnici so!«

V Pragi pa je sto in sto gostilnic! Doktor ju je vprašal: »Morda vesta vsaj za ulico?«

Odgovorila sta: »Na nekem trgu je bilo!«

»Nemara na Živinskem?«

»Dà,« sta mu pritegnila, »po živini se trg imenuje.«

»Šli so torej na Živinski trg, kateremu pravijo zdaj Karlov trg.

Ali to ni bil Živinski trg; to sta takoj spoznala, ko sta ga zagledala. In spustila sta se v jok, da ne bosta več matere našla.

Doktor jima je tedaj začel naštevati druge trge in je imenoval tudi Konjski trg.

Prosila sta: »Tja naju peljite, to je tisti!«

Bil je pač — toda katera gostilnica je prava? Nista jih razločila. Hodila sta od ene do druge, najprej po desni, potem pa po levi strani in v vsako sta pogledala, če ni tam notri njiju voziček in mati.

Naposled sta jo res našla in sta bila jako vesela.

Prosila sta doktorjeve, naj ne zamerijo, da so morali ž njima vred tako dolgo letati iz enega konca v drugi.

Pa še zmenili se niso doktorjevi za to, ampak veseli so bili in prijazno govorili s Konopaskovko.

Svetovali so ji, naj ostane v Pragi čez noč, in doktor je obljubil, da pogleda zjutraj k njim.

Ker je bilo še dosti časa, sta peljala dečka mater k cerkvi sv. Vida. Mati se je radovala, da bo videla grob sv. Janeza Nepomučana.

Na Hradčane sta pač težko peljala dečka, ali mlada junaka se nista strašila visokega griča. Prišla sta na vrh, ne da bi kaj počivala, vzela mater z voza, pa jo vedla v cerkev.

Jokala je mati od veselja, ko je klečala pred oltarjem sv. Janeza in

prosila svetega zavetnika češke zemlje za priprošnja pri Bogu, in kar ločiti se ni mogla od cerkve.

Sinova sta pa klečala poleg matere in tudi tožila svoje želje. Njiju prva želja se je gotovo tikala zlate matere. Niso se domenili, a vsi trije so obljubili Bogu in sv. Janezu, da bodo na poti iz Toplice zopet prišli v glavni hram Gospodov v Pragi, naj se že lečenje posreči ali ne.

Bilo je vsem lahko in milo, ko so prišli iz cerkve. Mati se je opirala ob sinova, držala sta jo vsak za eno pazduho, pomagala ji na voz in se vrnila z njo zopet navzdol v mesto.

Videl je to neki lepo oblečen gospod, in je vprašal, odkod sta dečka in kam gresta.

Pa sta mu razložila vse, kam so namenjeni, in sta mu povedala, da peljeta mater v Toplice.

Zmajal je mož z glavo nad tem, pa dejal: »Kaj jih bosta tako daleč peljala?«

Pa sta odgovorila: »Z božjo pomočjo, bova.«

Všeč je bil možu ta odgovor, pa je hotel vedeti, ali imata v Pragi kaj znancev.

»Seveda,« sta mu odgovorila, »gospod doktor Koren je naš znanec. Danes sva bila pri njem, on je pa že tudi bil pri nas v Detinu.«

»Z gospodom doktorjem Korenom sva prijatelja,« je rekel gospod, »bom videl, kaj ve o vaju dobrega.«

Pa se je mož poslovil.

Nista vedela dečka, kaj gospod misli, mati je bila pa jako vesela novega znanca.

Da bi spoznali Prago, se niso vračali Konopaskovi naravnost v gostilnico, ampak so krenili, kamor so jih oči vlekle. Ogledali so si hrame Gospodove, in če je bil kateri odprt, so šli noter pa molili v njem.

Na mostu so se pa pomudili celo uro. Šli so od sohe do sohe, a najdalje so se mudili na mestu, odkoder je bil vržen v reko sv. Janez.

To jim seveda ni bilo nič kaj všeč, da jih je v gneči vse suvalo.

Pes se pa še genil ni od voza. Verno ga je stražil, in če so za hip odšli, se jim ni bilo treba bati, da jim bo kdo kaj ukradel.

Šli so torej skozi ozke in krive ulice, umikali se ljudem semintja hitečim, a Peterček se je bal, da se bo ta ali ona visoka hiša nanj podrla.

Veseli so bili vsi, ko so prišli na majhen trg. Posedli so tam ob kamenitem vodnjaku, gledali so na črepalnico z žično mrežo in občudovali blesteče se izložbe in skladišča.

Tukaj so bile naprodaj igrače, kakršne sta sama delala, ali neizrečno lepše. In pa koliko je tu knjig in podob! Naprodaj so, pa še vedela nista, da jih je toliko na svetu.

Peterček je zagledal kaj lepo blago za telovnik, pa bi si ga bil rad kupil.

Dovolili so mu mati, da je vprašal, po čem je.

Prodajalec je rekel: »Po tri krajcarje.«

Prosil je torej mater in brata, da bi dala tri krajcarje, ter jima seveda svetoval, naj bi dala več in si več nakupila tega blaga, da ga bosta doma za dobiček prodajala.

A Francek ga je prepričal, in sam kupec je dejal, da so to le barvani — papirji.

Na Staromestnem trgu jim je pa bil v oči magistrat, ki so ga imeli za cerkev, ker je bil na njem stolp z uro, in na vprašanje, kateremu svetniku je posvečena ta cerkev, se jim je povedalo, da je to mestna hiša.

Ura tedaj še ni bila popravljena, in zato niso videli smrti in dvanajst apostolov, ki vselej, kadar odbije ura, pridejo z ene strani na drugo, kar bi bilo vse tri izvestno zanimalo.

Sredi trga so pomolili pred soho Matere božje, potem pa obiskali Tynsko cerkev, prišli skozi Celetno ulico k Prašnemu stolpu, krenili na desno na Prikope in so srečno dospeli na Konjski trg, dandanes Svetega Václava trg.

Trudni so bili in lačni, poživili so se z juho, kruhom in pivom in so šli kmalu k počitku.

To noč sta spala dečka še na Havelkovem vozu, mati pa v svojem vozičku kakor običajno.

XVII.

Pozno popoldne je obiskal profesorja Korena gospod Zeman, njegov dobri prijatelj, vrl in bogat mož, gospodar dveh praških hiš na Mali strani. Povprašal ga je po Konopaskovih, in ko se je doktor čudil, kako jih pozna, mu je povedal, da jih je srečal pred cerkvijo sv. Vida.

Rekel je: »Govoril sem ž njimi in sem videl, da so pošteni ljudje. Sklicevali so se na vas, da ste njih znanec; prišel sem torej, da mi poveste o njih kaj več.«

Doktor je pripovedoval, kar je sam videl in slišal v Detinu, in gospodu Zemanu je bilo to jako po volji. Pripomnil je, da bi za vrlo mater in otroka tudi rad kaj storil, in je hotel plačati voznika do Toplice, da bi na poti toliko ne trpeli.

Profesor pa je pojašnjeval: »Jaz mislim, da bi ju pustili, naj peljeta mater, saj sta močna, nič jima ne bo škodovalo. Drugim otrokom bo to lep zgled, utrdi ju to v ljubezni, in še bolj plemenito bo njih srce. In na drugem vozu bi morda uboga žena še ne vzdržala, v svojem vozičku ji pa jako ugaja.«

Gospod Zeman mu je odgovoril: »Prav pravite. A zdaj ne vem, kako bi jim pomagal!«

»Počakajte,« mu je svetoval doktor, »da pridejo nazaj, tedaj se pokaže, kako bi jim pripomogli k sreči.«

»Ali je kaj upanja, da bodo Toplice izlečile bolnico?« je vprašal gospod Zeman.

Doktor je imel veliko upanja, ni pa pozabil, da pride vsaka pomoč od Boga; zato je pripomnil: »Seve, to je v božjih rokah; mi zdravniki pa

z drugimi sredstvi tega ne dosežemo; ako žena ne ozdravi v Toplicah, zanjo drugod ni pomoči.«

Dobra prijateljca sta še dolgo govorila o mladih Konopaskih, in doktor je omenil Franckovo nadarjenost. Hvalil ga je, da se pridno uči, pripovedoval je o njegovem rokodelstvu in pojašnjeval, kako je prislužil potrebnega denarja za pot v Toplice. In smejal se je, kak umetnik je to, ter popisoval podobe, sošice in živali, ki jih izdeluje.

Gospod Zeman je menil, da bi se Franckova nadarjenost lahko negovala; zato je rekel: »Če bo napredoval, mu bom sam preskrbel prilike, da se izvežba za dobrega podobarja.«

»In za Peterčka,« se je pošalil doktor, »bomo izbrali nekaj lažjega, da si ne bo preveč belil glave.«

Ali moža nista hotela dečkoma bodočega poklica narediti preveč lahkega; sklenila sta, da jima pustita mater tudi zanaprej na oskrbi. To bo imelo izvestno dobre posledice.

Gospod Koren je drugi dan že zgodaj prišel ter oddal Francku pismo na doktorja v Toplicah.

Tako jih je dobrotnik dobrotniku priporočil. Bog je tako dal, da nista mogla biti srečnejša. Vsevedoče njegovo oko je videlo njiju lepo ljubezen do matere — čisto in nehinavsko. Slišala sta o sebi mnogo hvale, ali nič jima ni bilo za njo. Hotela sta le izpolnjevati četrto božjo zapoved, pa če je ljudem to po volji ali ne. Nista peljala matere, da bi jo kazala svetu ali pa vzbujala usmiljenje. To sta imela za svojo dolžnost in bi bila to storila, če bi ju tudi nihče ne bil videl. In res še želela si nista, da bi se to tako visoko cenilo, in nista bila lačna posvetnega priznanja in povračila.

In prav zavoljo tega jima je dal Bog to srečo ter jima pošiljal dobrotnike, ki so jima pomagali dovršiti, kar sta nameravala, in so skrbeli za njiju prihodnjo srečo.

Ko so odhajali iz Prage, so se poslovili še od Abrahama in Havelka in so zvedeli, da sta dobra moža iskala po vseh gostilnicah, če ne pojde kakšen voz v Toplice, h kateremu bi lahko pripravili tudi svoj voziček. Pa ni šel v tisto stran noben voz razen pošte, a te se nista upala poslužiti. Železnice sevé takrat še ni bilo. Priporočila sta se torej Bogu, upregla psa in sebe, pa sta brez ovire zapustila Prago.

Francek je imel označeno na listku, kod pojdejo. Da ne bi zgrešila, sta se namenila, da se bodo držali vedno velike ceste. Najhuje je bilo, ko sta prišla iz mesta. Strahovski klanec ju je dokaj izpotil, da sta počivala že pri Sv. Marjeti.

Prišli so tisti dan le do Srednjega kluka; usmiljen kmet jim je dal tam prenočišče, da sta smela dečka zapeljati voziček v skedenj in leči na slamo. Veselilo ju je, da sta bila blizu matere, in nikdar nista šla od nje, kadar so nočevali.

Francek je skuhal prežgano juho. Gospodinja mu je dovolila. In ko je videla, kako varčuje, mu je dala moke za cmoke, da se najedó. A dvo-

mila je, da umeje deček cmoke tako dobro skuhati kakor juho. Ali nič mu ni bilo treba kazati, izurjen je bil tudi v tem in je skuhal take cmoke, da so dišali kmetu in kmetici.

Vsi so se nasitili ž njimi, ali največ jih je spravil Peterček, češ, da ne smejo pustiti, kar so jim domači darovali, da se ne zamerijo. Zato je pa slabo spal in zjutraj je pravil, da ga je ponoči tlačila môra, ležeča mu na prsih kakor kamen.

Mati je pa rekla: »Môra ti je ležala v želodcu. Ne maši preveč vanj, pa ne bo hodila nadte.«

Cel dan je bil potem len, a Francek in Vohač sta morala vleči zase in zanj.

Dospeli so za mesto Slan in v vasi Kutrovicah sta izprosila dečka drugo prenočišče. Rada bi bila prišla v Strebiz, ali zagledavši pred seboj klanec, sta odložila pot za drugi dan.

Ponoči je pa prišel dež, in še zjutraj je pršelo. Čakali so torej, da je nehalo, in ko se je malo zjasnilo, so hiteli dalje. Ali žal, kar niso mogli s poljske poti, držeče poleg struge, pokrite z lužami in blatom. Voz se je nagibal na desno, nagibal na levo in kolesa so škripala. Mati je bila v strahu za otroka, a otroka sta bila v strahu za mater.

V tem so šli kutrovski in neprobilski šolarji v šolo. Videli so, kako se ta dva neznana dečka trudita in ne prideta naprej. Pogledali so pod plahto, kaj neki peljeta, in zagledavši ondi bolno ženo, so nekaj šepetali.

Francek jih je nagovoril, rekoč: »To so najina mati. Bolni so. Peljeva jih v Toplice, da tam ozdravé. Očeta pa nimava več.«

Peterček se je pa pobahal, da je tudi šolar, in kar sta na cesti, ga uči njegov brat — Francek Konopasek.

Dečki in deklice so obstopili voziček, se uprli ter vlekli, rinili, držali, pa vrteli kolesa, da je tekla z njih umazana brozga.

Konopaska sta morala odstopiti, češ, naj si prihranita moč za nadaljnjo pot; otroci so jima spravili voz na veliko cesto.

Tedaj sta Francek in Peterček zopet prijela za oje, in šolarji so se poslovili, krenivši proti Kvilicam, kjer je bila šola.

Za njih pomoč sta se jim zahvalila iskreno, rekoč, da ne bosta do brote pozabila do smrti. A Peterček je obljubil, da bo povedal doma svojim součenčcem, kako lepo so se obnašali ti šolarji proti njima.

To je bilo vseh nekemu starejšemu učencu. Zaklical je tovarišem, naj počakajo, pa jih nagovoril takole: »Dečki in deklice, kaj ne vidite, da je tukaj klanec? Slišali ste, da bosta ta dva hvaležna dečka doma o nas pripovedovala. V čislih imejmo čast, pa izvršimo, kar smo začeli. Šolar ne sme zapustiti šolarja. Mi smo šolarji, ta dva sta šolarja. Šolarji so na vsem svetu, držimo skupaj! Primimo voziček, pa jima ga potisnimo tjale gori. Potem jo bomo pa ubrali čez polje, koder drži pot od Drenovca, požurimo se in pridemo še dosti zgodaj v šolo in k sveti maši.«

Besede mladega govornika so otroke genile. Bilo je slišati: »Alo, kar pomagajmo. — Prav pridna sta. — Precej sta bila do nas kakor do bra-

tov in sester. — Bog nam čuva starše. — Niso bolni, kakor njiju mati. — To je grozno! Očeta nimata. — Molimo za nje, da bi v Toplice ne hodili zastonj.»

Voziček je pa ropotal. Kmalu so bili ž njim na koncu, še malo so tekli, potem so se pa od popotnikov srčno poslovili. Dokler so se videli, so se ozirali nazaj, da so naposled izginili — šolarji v dolino proti Kvilicam, Konopaskovi pa proti Strebizu.

Srečna Rožica.

Igrokaz v enem dejanju.

Spisal dr. A. Pavlica.

Osebe:

Rezervist Matevž Čehovin.

Rožica, njega osemletna hčerka, | begunke
Ana, njena teta, | z Gori-
Ivanka, nekdanja sosedka, | škega

Gospod Jesenko, uradnik na železnici.

Gospa Lucija, njegova soproga.

Bolniška strežnica pri »Rdečem križu«.

PRVI PRIZOR.

Ubožna soba v tujem mestu. Ana, Rožica in Ivanka, ki je prišla na obisk.

Ana (šivajoč pri mizi): Ne joči mi vedno, Rožica! Kaj bo s teboj, če boš ne-prestano jokala?

Ivanka (stoječ pri mizi položi roko Rožici na glavo): Zakaj pa jočeš tako?

Ana: Glejte, Ivanka, Rožica je res nesrečna, pa jaz pravim, da moramo vse potrpeti. Mama ji je umrla doma, preden smo zbežali pred Talijanom. Ostala je ubožica sama. Zato sem jo morala vzeti k sebi in sva bežali skupaj. Za očeta, ki je odšel na vojsko, nismo vedeli sedem mesecev nič. Potem je pa prišlo poročilo, kakor so nam pisali gospod župnik, da je bil oče v Rusiji hudo ranjen ter ujet in da bo sedaj zamenjan, kakor so sveti Oče izposlovali od vojskujočih se držav, ker ni več sposoben za vojsko. Včeraj pa so nam pisali gospod župnik, da je oče že na Dunaju in da pride naravnost sem obiskat svojo Rožico. Morda bo že danes tukaj.

Ivanka (božajoč Rožico): No, vidiš, Rožica, obeta se ti veselje!

Rožica (jokaje): Pa desne roke nimajo več ata! Tako pišejo gospod župnik.

Ivanka: Nič ne dé, samo da živi. Bog bo vse preskrbel.

Rožica (jokaje): Ata so naročili, ko so odšli na vojsko, da moram dobro skrbeti za mamo. Jaz sem že skrbela, pa mama so bili vsak dan bolj slabi in suhi.

Ana: Ne joči, ne joči! Saj se moraš kamenu smiliti, če boš vedno to pre-mišljevala in ponavljala. Človek mora tudi kaj pozabiti in si dati pogum. Ali nisi brala, kar pišejo gospod župnik?

Rožica: Kaj porečejo ata, ko ne naj-dejo več mame?

Ana: Ata porečejo: Rožica je bila pridna, in Rožica bo spet vesela! (Rožica se nasmehne.) Vesela bodi!

Rožica: Pa mame ne bom videla več!

Ana: V nebesih se bomo spet videli vsi!

Rožica: Pa lepo vas prosim, teta, vzemite me s seboj. ko pojedete domov, in ne puščajte me tu!